

ביאורים

421 מאמר שביעי - תחיית המתים

תחיית המתים תתקיים בעולם הזה

מהדורת אור עציון

422 בקרב המאמינים בעם ישראל בתחיית המתים ניתן להבחין בכמה קבוצות, יש המאמינים שהקב"ה יחיה את המתים בזמן הגאולה לאחר ביאת המשיח. הם מפרשים כל פרשה שמופיעה בה תחיית המתים כפשוטה, דהיינו, הקב"ה יקים את המתים לתחייה, בניגוד לדעה המסבירה את הפסוקים הללו בתור משל לעושר או לניצחון במלחמות.

423 קבוצה אחרת אינה מאמינה שתחיית המתים תתממש בעולם הזה. לדעתם הבורא ית' יחיה את המתים לעולם הבא. חלק מראיותיהם שיובאו להלן נאמרו על ידם, וחלקן לא נאמרו על ידם, אך אלו טענות שיכולות לסייע להם, ובמאמר זה נשיב על הראיות.

424 אחת מחובות הצדיק היא בירור האמת ודחיית השקר, כמו שנאמר (משלי י, לב): "שפתי צדיק ידעון רצון ופי רשעים תהפוכות". לאחר שנתבררה לו האמת, חובתו להודיע אותה לעם ישראל, לקרבה להבנתם ולהשיב על קושיות המתכחשים לה, כמו שנאמר (שם כא): "שפתי צדיק ירעו רבים ואוילים בחסר לב ימותו".

425 רס"ג, בענותנותו, מעיד על עצמו, שעל אף רצונו להגיע אל הצדקות, עדיין לא הגיע אליה, ומכל מקום חלה עליו החובה לברר את הדברים ולכותבם בספר, כדי להורות לעם ישראל את האמת. אם יצליח בכך, הספר יעזור לישראל להתמודד עם הדעות השקריות ועם השייה הארוכה בגלות, כמו שנאמר (ישעיה לה, ג-ד): "חזקו ידים רפות וברכיים כושלות אמצו, אמרו לנמהרי לב חזקו אל תראו הנה אלהיכם..."

426 כדי לבדוק את אמיתות הדעה הרווחת בישראל, שתחיית המתים תהיה בעולם הזה בזמן הגאולה, נבחן אותה בארבעה אופנים, ובכך נקיף את כל הטענות שניתן לטעון כנגד אמונה זו. בעזרת ה', נראה שאין שום טענה כנגד אמונה זו, ושיש לה, שלוש ראיות...

427 ארבעת האופנים בהם נבחן את האמונה שתחיית המתים תהיה בעולם הזה בזמן הגאולה, הם: הטבע, השכל, הכתוב והקבלה. הבחינה הראשונה - הטבע. אנו מתחילים לבחון מתוך התבוננות בטבע העולם, משום שהוא הבסיסי ביותר.

יש טוענים שלא מצאנו תחיית המתים בטבע, כי בטבע כל הדברים גדלים עד שיא מסוים ולאחר מכן מגיעים לסיימם, ולא מצאנו שדבר שסיים את מעגל הקיום חוזר להתקיים, ומשום כך רצו לומר, שאנשים שמתו לא יקומו לתחייה.

428 הטוענים טענה זו מאמינים שהעולם קדמון או שהוא נברא על ידי שני בוראים, ולכן הם סוברים, שלא יכול להיות שום שינוי בטבע. לדעתם, מה שהיה הוא שיהיה וכך ימשיך להיות. אבל עם ישראל, המאמינים שה' ברא את הטבע וסידר אותו על פי רצונו, מאמינים שבכוחו לשנות אותו, ולכן אין מניעה שיחיה את המתים, אף שזה בניגוד לטבע שבפנינו היום.

429 מי שאינו מאמין שתחיית המתים תהיה בעולם הזה בגלל הטענה שלא ראינו כעין זה בטבע, לא יוכל להאמין גם בהפיכת המטה לתנין, המים לדם, קריעת ים סוף עמידת השמש בימי יהושע ובכל הניסים שבספרי הנביאים, עד שלבסוף יכחיש את בריאת העולם יש מאין, וממילא יכפור גם במציאות הבורא.

430 אם כן מבואר שהמאמין שה' ברא את העולם יש מאין ושהוא שלח ביד הנביאים אותות המשנים את הטבע, לא יטען שתחיית המתים איננה הגיונית מפני שהיא נגד הטבע, שהרי תחיית המתים היא נס פשוט יותר מבריאת העולם. ועוד, המאמין בניסים הכתובים בספרי הנביאים יודע שכבר הייתה תחיית המתים בעבר, שהרי אלישע הנביא החיה את בנה של האישה השוממית (מלכים ב פרק ד), ואף מת שנגע בעצמותיו קם לתחיה (שם פרק יג וראה גם ביחס לאליהו במלכים א יז, וזו במפרשים שם, האם הילד מת ממש או חלה והיה קרוב למות) אם כן, זו מציאות שהתרחשה כבר.

לעילוי נשמת שמחה בת נבתי ע"ה

המאמר השביעי - בתחית המתים והוא הנכבד שבמועדי בני ישראל אשר יעדם הבורא בם בעת הישועה:

422 אמר יהודה בן שאול, אמר המחבר. יתברך ויתעלה האל אלהי ישראל, המאמנת דבריו, הצדיק במועדו. ואחרי כן אמר, שמצאתי המון בני ישראל מאמינים כי הבורא יתברך ויתעלה יחיה מתיהם בעת הגאולה, ומצאתים שמפרשים כל פרשה שיש בספרים, שגאולה מונה תחית המתים בעת הישועה, כפשוטה, ועוזרים זה בדברים מקבילים⁴²³ כוללים פרושי המין הוא. ⁴²³ ומצאתי אנשים מעטים מן האמה, שאינם מודים שזה יהיה בעת הגאולה, ואומרים שזה יהיה בעת היציאה אל העולם הבא, וסומכים בזה על שבוש חלש, קצתו שמעתי מהם, קצתו ראיתי להם באפשר. ⁴²⁴ ומפני שהיה חובה לכל צדיק שיעלה בלבו תחלה הדבר הנרצה וידחה מעליו הדברים ההפוכים, כאשר אמר הכתוב (משלי י, לב): שפתי צדיק ידעון רצון, ועליו עוד להודיע לאמה ולהקריבו להבנתם, ושישיבנה מדברי הפתאים, כמו שאמר עוד (שם כא): שפתי צדיק ירעו רבים ואוילים בחסר לב ימותו. ⁴²⁵ היה ראוי בעבור בקשתי הצדק, אף על פי שלא הגעתי אליו, שאשגיח על הספר הזה ודקדוקו השגחה רבה, עד שיעלה לי תחלה הדבר המבאר בתכלית מה שאפשר. ואחר כן אכתבהו לאמתנו להיות לה מישור, תעזר בו על עבודת אלהינו, ועל סבל מה שהוא בו מן הגלות. ונהגתי בו הדרך אשר צוה בו הבורא לצוות בסבל, באמרו (ישעיה לה, ג-ד): חזקו ידים רפות וברכיים כושלות אמצו אמרו לנמהרי לב חזקו אל תראו הנה אלהיכם וגו'. ⁴²⁶ וכאשר הסתכלתי בזה, כדי שיתבאר לי היש על מה שסוברים ההמון מתחית המתים בעת הגאולה טענה, ועינתי בענין ומצאתי, שהמוציאם אשר יעלו תחלה בראשונה אשר יצאו מהם משפי הטענה על זה, ארבעה, אין להם חמישי. וראיתי כל שבוש שמעתי או חשבתי בו שיהיה טענה על האמונה הזאת, ועמדתי על שבר הכל⁴²⁷ ובטולו והפסדו, ואז התקיימה האמונה הזאת בראיות, מן השלשה ענינים אשר מהם ימשכו המאמינים ראיותם.

427 והמוציאם הארבעה אשר חקרתי עליהם לראות היש על האמונה הזאת בהם תשובה, הם מוצא הטבע, והשכל, והכתוב והקבלה. והחלותי מן הטבע, מפני שקדמתו קדימה עצמית. ואמרתי אולי יתחייב המנע ההודאה בתחית המתים מפני המנע הטבע לעשות זה, מפני שאין כמו שגדלים בעלי חיים בטבע ושבים קצתם בטבע, יחיו גם כן אחרי המות בטבע. ⁴²⁸ כאשר התבוננתי במחשבה הזאת הנחשבת, מצאתיה שאין נתלים בה כי אם האומרים בקדמות או בשנים, מפני שלא יתכן אצלם שיהיו הדברים אלא על דרך המנהגים הנהוגים הנודעים. אבל המיחדים, שמאמינים שהבורא משנה מנהגי הטבע וישימם בכל עת שירצה כאשר ירצה, אי אפשר להם להמנע מהודות בתחית המתים מצד הטבע, שקלם מודים שישלח אליהם נביאיו ובידם אותות מלאות, וגדול מזה בראותו היסודות הראשונות לא מדבר. ⁴²⁹ ויהיה באור המאמר הזה, שמי שמרחיק תחית המתים בעת הישועה מפני שהטבע לא יעשה זה, יתחייב להרחיק לעמיתו הפוך המטה תנין, והמים דם, ועמוד מי הים והקפאם, ועכב התנועה הגדולה המזרחית עד שארף בה עמידת השמש על הארץ, ושאר האותות הבהירות אשר זכרו הספרים שהבורא עשאם על ידי נביאיו, עד שיכחש האומר זה בכל הנסים. ויתחייב עוד להרחיק בריאת דבר לא מדבר, עד שייכפר בבורא ויצא מכלל המאמינים. ותחית המתים אצל העיון השלם, יותר קל ויותר קרוב מבריאת דבר לא מדבר. ⁴³⁰ וכבר התבאר כי מי שיודה שהבורא התחיל הנמצאות לא מדבר, ואמין נביאיו באותות מלאות, לא יוכל להרחיק תחית המתים, ולא להתלות לטען בטבע, כל שכן עם הודאתו שהאשה השונמית החיה הבורא בנה בעולם הזה, כמו שאין ספק בזה אצל עמנו.

המאמנת דבריו - המקיים הבטחתו. מקבילים - מדברי חז"ל. המין ההוא - ענין תחיית המתים. מישור - מדריך לדרך ישרה. טענה - קושייה, דחייה. המוצאים - התחומים שמהם אפשר להביא ראיות לענין. הטענה - הדחייה לאמונה בתחיית המתים. שבר הפל וכו' - כל הטענות נמצאו מוטעות. תשובה - קושייה, דחייה. והכתוב והקבלה - תורה שבכתב ותורה שבעל פה. בשנים - שניות באלוהות. המנהגים הנהוגים - חוקי הטבע. היסודות הראשונות לא מדבר - העולם נברא יש מאין. דבר לא מדבר - יש מאין.

הדעות על תחיית המתים

המודה בבריאת יש מאין מודה בתחיית המתים